

modern civilisatio fődalaiba, hogy azok az élet megértésében és viteleiben is felülmúlják más iskolák tanítványait: — s így aztán az ő iskoláik maguktól is mintákká lesznek a magániskolák számára.

Ezekben reproducáltuk Baumann könyvének főbb pontjait, alig mellőzve mást, mint a mi német érdekű, vagy a mi esetleg a mi viszonyaink között magától is érthető. Még egyszer ismételjük: a könyv fejtegetései nem haladnak mélyebb elvi belátás fonalán, az iskolázás három foka nem jelenik meg, mint az oktatásanyag methodikus feldolgozásának három fokozata, nem látni be eléggé, mely egymás felé rendet socialis céloknak szolgáljon a népiskola, melyeknek a középiskola és melyeknek az egyetem. Ilyen valósággal egységesítő, de ép ez egységesítésen belül kellőképen distingváló szempontok hiányának ugyan Baumann könyvében, hiányzik benne a hivatásszerű philosophusnál az, a mit az iskola philosophiai áttekintésének lehetne nevezni, de azért, miként jeleztük, sok részletben, különösen az egyetemre nézve, több becses gondolatot tartalmaz, melyeket tovább gondolni, tovább fejteni és meg is valósítani, ránk, magyarokra nézve sem volna érdemtelen dolog.

WALDAPPEL JÁNOS.

A MAI GÖRÖG KÖZÉPISKOLÁK.

II. Gymnasiumok. (Γυμνάσια.)

A gymnasium célja a hellén iskolák minden irányban előkészítő oktatásának tovább vitele s különösen azon tanulók előkészítése, a kik a felsőbb tudományokat az egyetemen szándékoznak hallgatni.

A teljes gymnasium négy osztályból áll, s az egyetemre lépés csak a IV. osztályból lehetséges.

Ha egyes városoknak van ugyan teljes hellén iskolájuk, de teljes gymnasiumot nem birnak fölállítani, akkor fölállíthatják a gymnasium egy vagy akár három osztályát, de a tanulóknak a IV. osztályt valamely teljes gymnasiumban kell elvégezniök, hogy egyetemre mehessenek. Minden gymnasiumban öt tanár (*καθηγητής*) van, nevezetesen a menyiségtanra az összes osztályokban egy, s a többi tanulmányra négy, úgy, hogy kettő kezében lesz a klasszikus nyelvek s azok philológiájának tanítása, egyében a francia nyelv, történelem és földrajz s egyében a természettörténelem, természettan, chemia, anthropologia és bölcsélettan tanítása; de a miniszteri rendelettel időnkint kiadott tanulmányi tervhez a legpontosabban kell alkalmazkodni.

A legfelsőbb osztály tanára egyúttal az egész gymnasium (akár teljes az, akár nem) igazgatója is (*διευθυντής τοῦ γυμνασίου*). Címe:

Γυμνασιάρχης. Oly dolgokban, melyek nem tartoznak a felügyelőség hatáskörébe, közvetlenül a miniszteriumnak van alárendelve.

A hol a tanulók száma túlságosan nagy, állíthatók föl párhuzamos osztályok, sőt külön gymnasium is, ha a zsúfoltság minden osztályban mutatkozik.

Tanítás.

A gymnasiumi tanítás folytatja és betetőzi a hellén iskolai tanulmányokat, különös tekintettel a classica philológiára.

A régi klasszikus nyelveket illetőleg röviden átismétlik azt, a mit a hellén iskolában tanultak, folytatják azt tüzetesen nyelv- és mondat-tani részben, olvasnak írókat s költőket, készítenek írásbeli gyakorlato-
kat, a hellént különösen a kritika megállapodásai szerint s a régi hellén-
nek az újjal s hellén íróknak rómaiakkal való egybevetésével, irnak
gyakorlatokat a régi hellén s latin nyelven is; kiválóbb gondot fordítan-
ak az előadásmód (stilus, τὸ γραφικὸν ὄφος) alakítására, s igyekeznek
azt tökéletessé tenni bizonyos fokig az előadás különböző formáiban.

E célból az 1. oszt. tanulóit bevezetik rövid prózai gyakorlatok írásába, a 2. osztály megkezdi az előadás mesterségének régi írók útmutatásaira támaszkodó s azokból levezetett és megállapított elméletét (stilisztikát) ezen osztályon keresztül egész a költészettanig, az irodalomtörténet kivételével. Ez utóbbi tanítása a 3. osztályban kezdődik; ugyanitt a retorika, s át megy a 4. osztályra is, összekötve heti 2 órában szóbeli előadásgyakorlatokkal. A régi klasszikus mintákon kívül figyelemben részesül az új európai philologia is, de mindenkor főtekintet illeti az elméleti tanítást párhuzamban a gyakorlatival.

A régi klasszikusok kiválasztásában figyelembe veendő a tanulók ifjú-kora s természetes rendben összefüggő fokozatban tárgyalandók azok; általában első sorban a történetírókat, azután a szónokokat és bölcselőket, s a költők közül először az epikusokat, azután a lyrikusokat s drámaírókat kell elővenni.

A tanulók minden egyes darab fejtegetésével csak addig foglalkoz-
zanak, a míg a nehézségek eloszlátása kívánja, mert a tanítás különösebb
célja a gymnasiumokban az, hogy a tanulónak a klasszikus írókban
alapos ismeretet adjon s hogy földézze és megerősítse bennük az igaz, a
jó és a szép iránti érzéket.

A tanulók kezébe nem szemelvényeket kell adni, mint a hellén iskolában, hanem az írókat teljes egészben; el kell azonban hagyni az olyan részeket, melyek nem illenek a tanulók korához. Egyszerre két görög vagy két latin írónál többet ugyanazon osztályban nem szabad tár-
gyni, s azokat sem cserélni a félév tartama alatt.

Ezen alapon a közoktatásügyi kormány a következő írókat jelöli ki a tanítóknak választás végett.

a) *I. osztály.* 1. A görög nyelvből: Xenophon Anabasis-a és Hellenika ja; Plutarchos Életrajzai, Ailianos, Homeros Odysseia-ja. — 2. A latinból: Julius Cæsar, Justinus, szemelvény Cicero könnyen fölfogható leveleiből, könyvei a barátságról s az öregségről, Ovidius Metamorphosis-ai s szemelvények Vergilius Aeneis-éből.

b) *II. osztály.* 1. A görög nyelvből: Homeros Ilias-a és Odysseia-ja, Herodotos, Xenophon Kyropaideia-ja, Isokrates, gnoma-költők. — 2. A latinból: Livius, Sallustius, Cicero levelei, Ovidius, Vergilius Aeneis-e és Bucolica-ja s Horatius könnyebben fölfogható ódái.

c) *III. osztály.* A görög nyelvből: Demosthenes olynthosi beszédei s Philippikái, Xenophon bölceleti művei, Hesiodos, Homerosi himnuszok s Euripidesből könnyebb darabok. — 2. A latinból: Cicero rövidebb beszédei, a „De oratore“ s a „De claris oratoribus“, Quintilianus X. könyve, Tacitus Agricola-ja s Germania-ja, Horatius ódái s Pisóhoz írt levele s Vergilius Georgika-ja.

d) *IV. osztály.* 1. A görögből: Platón Apologia-ja, Kritón-ja s Menexenos, Laches, Charmides, Phaidon és Gorgias; Euripides, Sophokles, Aischylos és Pindaros. — 2. A latinból: Cicero bölceleti művei, a Quæstiones Tusculanæ, a De finibus bonorum s a De officiis; Tacitus Historia-i, Plautus: Aulularia és Captivi. Lucretiusból válogatott részek, valamint Catullusból s az elegia-költőkből; végül Horatius levelei.

A stílus gyakorlása céljából a görög nyelvben a szóbeli fordításokon kívül lesznek írásbeli fordítások a régi írók szebb darabjaiból, kivonatok készítése belőlük, elemző fejtegetések s tartalmuk összefoglalása, szerkesztések a gymnasiumi tanulmányok anyagából, régi klasszikus minták magán fordításai és utánzásai s a körülmények szerint költői és szónoki szerkesztések is.

A vallástanítást, ha ugyan van, a ki a kellő ismeretekkel rendelkezik, a tanárok egyike teljesíti; ha pedig nincs, akkor az illető város valamely képzett papja, a ki azután havonként 20—30 drachmányi jutalmdíjat kap.

Imádság és templomlátogatás, mint a hellén iskolában.

A történelem tanítása olyan, mint a hellén iskolákban, csak hogy nagyobb terjedelemben adják elő, idézik a forrásokat s úgy osztják be, hogy az I. osztályban előadják az egyetemes történelmet a történelmi idők kezdetétől egész a Kr. u. V. századig, a II.-ban a VI. század kezdetétől a XVI.-ig, a III.-ban a XVI. kezdetétől korunkig. A IV. osztályban a hellén történelmet egész terjedelmében. Ennek tanításával vannak összekötve a politikai földrajz főbb részei, minden korszakra nézve.

A mennyiségben tanítását a gyakorlás egyszerű eszközének kell

tekinteni a tanulókra nézve és mint előkészületet eme tudomány további művelésére, valamint azon tudományokéra, melyek ezen alapulnak vagy vele vonatkozásban vannak. E szerint az I. osztályban fölveszik a számtant, s az algebrát az I. fokú egyenletekig. A II. osztályban a gyököket s a hatványokat a II. fokú egyenletekkel; a III. osztályban az analogiák, logaritmuskok és sorok elméletét a térmérian alapvonalalaival; a IV. osztályban a sík- és tömörmérian elemeit s a kiváló képzettségű tanulóknak a sík-háromszög mérian. A két felső osztályban adják elő a mennyiség-termesztani földrajzot is.

A rendelet a többi tárgyknak (a fizika, chemia s fizika történelme meg a francia ny. alapvonalainak) tanításáról csak annyit mond, hogy az módszeresen történjék, felosztva valamennyi osztály között. A kik theologiára készülnek, azok héber nyelvet is fognak tanulni.

Hetenkint 24 órát szab tanításra s azokat úgy osztatja szét, hogy délelőtt 3, délután pedig 2 óra legyen naponkint, 2 nap délelőttjén azonban csak 2 óra. A felosztás tehát ilyenformán történhetik:

3	2	3	3	2	3
2	2		2	2	

Az előadások nyáron d. e. 7, d. u. 3 óraker, télen pedig d. e. 8, d. u. 2 óraker kezdődnek.

A heti órák az egyes osztályokban s az egyes tantárgyak közt a következőképpen oszlanak meg:

Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	Összesen
Görög nyelv	8	6	5	4	23
Latin nyelv	4	6	5	4	19
Görög stilusgyakorlat (Stiliztika)	2	—	—	—	} 8
Írásművek elmélete	—	2	2	2	
Vallástan	2	2	2	1	7
Történelem és földrajz	2	2	2	2	8
Mennyiségtan	2	2	—	—	} 12
Mennyiségtan s mennyiség-termesztani földrajz	—	—	4	4	
Fizika s annak történelme	2	2	2	—	} 9
Fizika, annak történelme s a chemia elemei	—	—	—	3	
Logika s ált. rövid bevezetés a bölcsélet-tanba	—	—	—	2	2
Francia nyelv	2	2	2	2	8
Összesen:	24	24	24	24	

A görög nyelvre kitűzött órákból 2-öt a héber nyelvtanra fognak fordítani a theologiára készülők részére, a hol annak előadására a mód megvan.

A gymnasiumi tanárok vehetnek maguk mellé egy-egy segédet is (*βοηθός*) az elméleti vizsgálatot tett tanítójelöltek közül, a ki az igazgató s a szülők ajánlatára fölhasználható a tanulmányok ismétlésében a tanulókkal. Biztatni fogják mindegyik osztály jobb tanulóit is, hogy ugyanazt tegyék díjtalanul szegény sorsú tanulótársaikkal.

Más új nyelveket, különösen a németet, azonkívül a rajzot, festést és zenét is fogják tanítani külön tanítók azoknak, a kik kívánják, de csak olyképpen, hogy a miatt a többi köteles tárgyakat ne mellőzzék. Testgyakorlatot nyaranta délután az utolsó órában tartanak.

Az igazgatók ügyelnek rá, hogy a tanulók a rendkívüli előadásokat szintoly rendesen látogassák, mint a rendeseket, s hogy minden rendtelenségnek s szándékos mulasztásnak elejét vegyék. Félbehagyásuk a félév tartama alatt semmi okból sem engedhető meg.

A gymnasiumi tanárok.

A kik gymnasiumi tanárok kívánnak lenni, azoknak ki kell mutatniok, hogy az egyetemet, az egyetemes tudományok iskoláját, elvégezték s elméleti és gyakorlati vizsgálatot tettek.

Az elméleti vizsgálat az ország fővárosában, mint az egyetem székhelyén, egy a vallás- és közokt. miniszteriumtól kinevezett bizottság előtt esik meg, s részben szóbelileg, részben írásbelileg kiterjed az egyetem mindazon tanulmányaira, melyeknek ismeretét egy gymnasiumi tanártól megkívánják. Eme vizsgálat letétele után minden jelölt bizonyítványt (*ἀπόδειξις*) kap a gymnasiumi tanári állásra *kitűnő*, *jeles* vagy *jó* érdemjeggyel (*ἀπόδειξις ἐξόχων, ἀρίστων ἢ καλῶν γνώσεων*).

A ki nem kap legalább is *jó* fokozatot, azt nem tekintik elegendő készségűnek arra, hogy gymnasiumban tanári állást nyerjen.

A vizsgálatról annak lefolyásáról részletes jegyzőkönyvet terjesztnek föl az összes bizottsági tagok aláírásával megerősítve a miniszteriumhoz, s az azután ahhoz képest kiadja a képesítésről szóló bizonyítványt.

Az elméleti vizsgálat után két évig készül a jelölt gyakorlatilag a gyakorlati vizsgálatra. Gyakorlati előkészületnek tekintendő, ha akár mint segéd valamely gymnasiumban, akár mint tanító valamely magán tanító-intézetben, akár csak mint magántanító gyakorolja magát a gymnasiumi tárgyak tanításában.

A gyakorlati vizsgálat az ország fővárosában évenként a vallás- és közokt. minister kinevezte bizottság előtt történik szóbelileg vagy írásbelileg. A jelölttől megkívánják, hogy tüzetesen és összefüggőleg adja elő a klasszikus írókat vagy a mennyiségtant, hogy folyékonyan és világosan fejezze ki gondolatait, hogy előadása élénk és nyomatékos, beszéde tiszta, érthető és könnyed legyen.

Valamennyi gymnasiumi tanárt a király nevezi ki; de senki sem terjeszthető elé, a kinek erkölcsössége vagy vallásossága felől kétségek vannak.

A tanárok fizetése havonként 200 drachma, mely 5 évenként akként növekedik, mint a hellén iskolák tanítóié azzal a különbséggel, hogy a 300 drachmát nem lépheti túl. A gymnasiumi igazgató még 50 drachma pótlékot (*ἐπιμίσθιον*) is kap, mely 5 évenként tizedrészszel emelkedik, míg a 100-at el nem éri.

Az olyan tanítók és tanárok, a kik 10 évi feddhetetlen és hasznos szolgálat után akarataik ellenére (*ἀκούσιως*) képtelenné válnak a szolgálatra, nyugalmódjaját (*σύνταξις*) kapnak, és pedig a második 10 évben fizetésük felét, a harmadikban (21—30) $\frac{2}{3}$ -adát, a negyedikben (31—40) $\frac{1}{2}$ -dét s az ötödikben (41—50) összes fizetésüket mindaddig, míg újra működhetnek, vagy ha ez többé nem történik, életükön át.

Az elhunyt tanítók s tanárok özvegyei és árvái számára külön nyugalmódj-alapot létesítenek a) a beírás-díjból, mely a hellén iskolákban 3, a gymnasiumokban 5 drachmát tesz; b) a tanulmányok bevégzéséről szóló bizonyítvány díjából, mely a hellén iskolákban 1, a gymnasiumokban 3 drachma a bélyegen kívül; c) a tanítók s tanárok rendes fizetésének 2% -ából; d) jótékony adományokból; e) a tanítóktól behajtott birság-pénzekből; f) a kormányzóság adományaiból.

A hellén iskolai tanítók rangja egyenlő a kormányzósági titkáréval (*ἔχουν βαθμὸν γραμματέως διοικήτου*), a hellén isk. igazgatóké pedig egy II. oszt. miniszteri titkáréval (*ὀπουρχικοῦ γραμματέως β'τάξεως*), a gymnasiumi tanároké az I. oszt. min. titkáréval, a gymn. igazgatóké pedig a miniszteri tanácsoséval (*ὀπουρχικοῦ παρέδρου*), csakhogy a kormányzósági titkár s a miniszteri személyzet előttük áll.

Egy 1846. nov. 16-dikán kelt miniszteri rendelet az igazgatók, tanárok és tanítók rangbeli elsőbbségét s fizetését a következőkben állapítja meg: A gymn. igazgatók fizetése 300 drachma, I. oszt. tanároké 250, II. osztályúaké (az újabb nyelvekre) 200, a hellén iskolai igazgatóké szintén 200, a III. osztály tanítóié 160, a II. oszt. 130, az I. oszt. 100 dr. de mindannyié csak ha tényleges szolgálatban vannak.*

Mínthogy a gymnasiumi tanárok között igen gyakran támad versengés és egyenetlenség a miatt, hogy kik tanítsanak a felsőbb osztályokban, hogy ily versengések az előbbvalóságért (*φιλοτιμίας ζητήματα*) ne zavarják sem az iskola rendjét, sem a tanítás menetét, egy 1867. évi aug. 26-dikán kelt min. rendelet úgy intézkedik, hogy a felsőbb osztályokra következetesen olyanoknak adjanak elsőbbséget, a kiknek doktori okle-

* Megjegyzendő, hogy az osztály (*τάξις*) a gymn. tanároknál rangosztályt, a hellén iskolai tanítóknál pedig az iskola illető osztályát jelenti.

velük (*διδασκαρτικόν δίπλωμα*) van, s ha többen vannak, a szolgálati idő (*ἀρχαιότης*) döntsön közöttük; azután azoknál, a kiknek teljes képesséjük van, s a hasonlórangúak közt szintén a szolgálati kor legyen határozó. A kiknek theologiai doktori oklevelük van (*οἱ δίπλωμα προλότου τῆς Θεολογίας φέροντες*) s épen mint tanárok működnek, egyenlők rangban a doktorokkal, minthogy a külföldi egyetemek s a görög egyetem theologiai iskolái is csak egyházi férfiaknak adnak doktori okleveleket.

A közoktatásban a ténykedés erkölcsileg egy és elválaszthatatlan. Ezen elv szerint szerzik a tanítók és tanárok 5-öd éves fizetés-javításukat (*ἀξίσεις τῆς μισθοδοσίας*) s kapják nyugalmódjukat.

A gymnasiumi igazgatóság nem fokozat. E szerint korosabb tanár az, a ki több évet töltött tanári működésében egyfolytában vagy megszakítva. Az igazgatói és tanári minőségben töltött évek egyformán számíthatódnak. Az igazgatót távollétében az idősebbik tanár helyettesíti azok közül, a kik a hellén nyelvet tanítják. Ugyanis midőn a szabályzat a legfelsőbb osztály tanárát jelöli ki igazgatónak, akkor a hellén nyelv tanárát érti, minthogy a többi tudományok tanárai valamennyi osztályban tanítják a nekik kijelölt tanulmányokat, mint a mennyiségtant, francia nyelvet stb. [1877. szept. 24. kelt min. r.]

Az előadásokat alapos ok nélkül mulasztó gymn. tanárok fizetéséből a mulasztás napjaira eső részt levonják, s az egyes esetekről fölterjesztést kíván a Ministerium [1883. jan. 20.]

Ugyanígy járnak el a hellén iskolák tanítóival is elfogadható ok nélküli mulasztás esetén [1883. febr. 11.]

Idegen nyelvek tanítóinak a meg nem tartott órákért nem illik a dijakat fölvenni. Előforduló esetek följelentendők a Ministeriumnak. [1883. ápr. 12.]

Igazgatók, tanárok és tanítók saját osztályaikba járó tanulókat sem házuksnál, sem máshol elő nem készíthetnek, s nem taníthatnak, más tanulókat is csak miniszteri engedéllyel. Ugy kell azonban intézkedni, hogy ha a magánintézetben adott órák megelőzik a rendes órákot, közzéjük egy órai megszakítás essék. [1883. okt. 18.]

* * *

A rendeletek egész özöne egészíti ki, vagy a tapasztalatokhoz s a haladás követelményeihez képest, nem ritkán pártczélok érdekében, módosítja az első intézkedéseket. Valamennyit rendszeresen csoportosítva összefoglalnom olyan munka lenne, melynek ránk nézve eredményét tekintve, megfelelő jelentősége nem volna; mert az anyag nagyrészből a mi középoktatásunk szervezetének másra ismernénk. Inkább olyan dolgok bemutatására szorítkozom tehát, melyek nagyobb keretbe foglalhatók, s mégis sajátosságuknál fogva számos érdekes vagy tanulságos

részletet tartalmaznak. Ilyennek tartom a tanítás tervezetét s a vizsgálatoknál szokásos eljárást. Az első szervezés ismertetésében is találunk ugyan ezekre vonatkozó intézkedéseket, de már az összehasonlítás és így a haladás láttatása kedvéért sem mellőzhetem az újabb s a legújabb állapotok bemutatását.

C) A középiskolai tanítás legújabb tervei.

A «*Βαρβάκειον*» melynek királyi alapító levélben világosan ki van fejezve, hogy szervezete olyan lesz, mint a királyság teljes gymnasiumaié s az u. n. hellén iskolai osztályokat is magában foglalja,* majd 1886. évben lyceummá alakításakor is a gymnasiumokkal egyenlő szervezetűnek mondatott ki:** az 1890. évi október 3-dikán kelt min. rendelettel kapta harmadik, s egyszersmind utolsó tanítás-tervét. A kormánytanács 1886. évi október 6-dikán kelt rendeletének 1. §-a a célját ekként jelöli ki: «a bele járó tanulók értelmének fejlesztése és képzése, erkölcsi nevelése s különösen a realis tudományok önálló művelésére való előkészítése» (. . . και ειδικώς η προπαιδευσις προς αὐτάρκη σπουδῆν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν). — Nem tartom egészen érdek nélkül valónak ezen a polytechnikumra, a katonai s tengerészeti pályákra készítő realgymnasium-féle intézet legújabb tanítás-tervének ismertetését.

D) A «*Βαρβάκειον Λύκειον*»-ban tanítandó tanulmányok tervezete.

(Életbe lépett az 1890—91. isk. év téli felével.)

I. osztály.

1. *Hellén nyelv.* Válogatott darabok értelmezése a) Aisopos meséiből, b) Apollodoros „Bibliotheka”-jából, c) Plutarchos „Apophthegmata” cz. gyűjteményéből, d) Diogenes Laërtis „Életrajzai”-ból, e) Ailianos egyvelegjeiből, f) Athenaios „Deipnosophistai”-ából, g) Stobaios Anthologia-jából. — A nyelvtanból az alaktan igen kevés általános szabálylyal s a mondattan legelemibb pontjaival. Minden kifejezés jelentésének s

* Az alapító rendelet I. pontja így szól: «Ἰδρύεται εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἀφιερώματος τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Ἀ. Βαρβάκη Γυμνάσιον (Λύκειον), ἐπονομαζόμενον Βαρβάκειον, τοῦ ὁποῖον ὁ ὀργανισμὸς θέλει εἰσθαι δημοῖς μὲ τῶν τῶν ἐντελῶν Γυμνασίων τοῦ Βασιλείου, περιλαμβάνον καὶ τὰς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λεγομένου σχολείου.

** Τὸ Λύκειον ἀποτελεῖται ἐξ ἐπτά τάξεων αἱ εἶνε ὁμοταγῆς τοῖς γυμνασίοις (1886. okt. 6. rend. 2. pontja).

minden mondat és minden szakasz értelmének pontos magyarázata. — Nyelvtani s helyesírási gyakorlatok a tanult szabályok alkalmazásával.

Heti óraszám : 9.

Újabb görög prózaírók és költők olvasása* és fejtegetése. Mesék és elbeszélések leírása a tanító elmondása után. Költemények betanulása és szavalása. Heti óraszám : 2.

2. *Vallástan.* Ó-szövetség története. Heti óraszám : 2.

3. *Földrajz.* A természet-mennyiségtani földrajz legegységesebb részei. A görög szárazföld földrajza. Utmutatások térképek olvasására.

Heti óraszám : 2.

4. *Történelem.* A régi Hellas nevezetes férfainak életrajza.

Heti óraszám : 2.

5. *Francia nyelv.* Olvasás és írás gyakorlása. A nyelvtanból a kiejtés szabályai, a névelő alakjai, számnevek, névmások. Egyszerű mondatok s kis elbeszélések értelmezése, a szöveg leírása otthon. Szavak s kifejezések betanulása. Gyakorlás a francia társalgásban.

Heti óraszám : 4.

6. *Számítan.* Gyakorlati s fejbéli számolás a törtékig.

Heti óraszám : 3.

7. *Szépírás.* Heti óraszám : 3.

8. *Rajz.* Szabad alapvonalak rajzolása. Egyenes vonalú ékítmények ; körök, ívek ; analog ékítmények párosítása. Heti óraszám : 2.

9. *Testgyakorlat.* Heti óraszám : 2.

Összesen heti óraszám : 31.

II. osztály.

1. *Hellén nyelv.* Lukianos álma s halotti párbeszédeiből az 1, 6, 10—16, 20 és 27. A Kyropaideiából szemelvények. Minden szó és kifejezés jelentésének, minden mondat és szakasz értelmének tüzetes fejtegetése. Az alaktan folytatása a szófejtés tanig, az I. osztályban tanult részének ismétlésével. A mondattan elemei. — Nyelvtani s helyesírási gyakorlatok a tanult szabályok alkalmazásával. Heti óraszám : 9.

Újabb görög prózaírók s költők műveiből részletek olvasása. Leírása otthon terjedelmesebb meséknek s elbeszéléseknek a tanító elmondása után. — Költemények betanulása és szavalása. Heti óraszám : 2.

2. *Vallástan.* Új-szövetség története. Heti óraszám : 2.

3. *Földrajz.* A természet-mennyiségtani földrajz elemeinek s a földrajzi tájékozásnak ismétlése és további terjesztése. A többi Európa földrajza. Bevezetés térképek rajzolásába. Heti óraszám : 2.

* Az egyes osztályok új-görög olvasmányait az 1884. évi november 21-dikén kelt miniszteri rendelet részletezi.

4. *Történelem.* Rajzolatok a régi és új görög történelemből. Nevezetes görögök életrajza a török uralom s a fölkelés idejéből.

Heti óraszám: 2.

5. *Francia nyelv.* Olvasás és írás. Nyelvtanból az alaki rész, a tanultak ismétlése, a segédigék, a szabályos s a főbb szabálytalan igék. Egyszerű kis elbeszélések értelmezése, a szöveg írása otthon. Legegyszerűbb kis költemények s egyszerű mondasok betanulása és szavalása. Gyakorlás a francia társalgásban. --- --- ---

Heti óraszám: 4.

6. *Számítan.* Gyakorlati s fejbeli számolás. — Ismétlése a tanultaknak. Vegyes számok, tizedes törtek, arányok, a tizedes rendszer, mértékek, súlyok s más a kereskedelemben használt rendszerek.

Heti óraszám: 3.

7. *Természetrajz.* a) A növénytanból: a Hellasban termő főbb növények általános meghatározása. b) Az állattanból: Az emberi test s a gerinces állatok csontvázának s főbb szerveinek leírása. A természetrajz elemei. --- --- ---

Heti óraszám: 2.

8. *Szépírá.* --- --- ---

Heti óraszám: 3.

9. *Rajz.* Ugyanazon gyakorlatok folytatása. Egyszerű térrajzok.

Heti óraszám: 2.

10. *Testgyakorlat.* --- --- ---

Heti óraszám: 2.

Összesen heti óraszám: 33.

III. osztály.

1. *Hellén nyelv.* Xenophon Kyros Anabasis-ából tisztán történeti részek és buzdító beszédek. Ugyanazon író, Apomnemoneumata-jából Prodikos meséje Heraklesről, Isokrates buzdító levele Demonikoszhoz, Plutarchos 'Párhuzamos életrajzai'-ból Themistocles, Aristeides, Agis és Kleomenes. — A nyelvtanból a szófejtésben az előbb tanultak főbb pontjainak ismétlésével. Rövid mondattan alkalmazással. Helyesírás-gyakorlatok s föladott mondatok tiszta göröggre való tétele (*ἐξῆλληνισις προτάσεων*).

Heti óraszám: 8.

Újabb görög prózaírók s költők műveinek olvasása. Az olvasmányok kibővítése s leírása otthon, köztük ügyiratok is.

Heti óraszám: 2.

2. *Vallásan.* Ó-hitű keresztény hittan (*Ἱστορία τῆς οὐρθόδοξου χριστιανικῆς κατ'ἡγήσεως*). --- --- ---

Heti óraszám: 2.

3. *Földrajz.* Az előbbi osztály tárgyának ismétlése és tovább terjesztése. Ázsia és Afrika földrajza. Gyakorlás térképrajzolásban.

Heti óraszám: 2.

4. *Történelem.* A görög nemzet története Nagy Sándorig.

5. *Francia nyelv.* Tüzetesebb ismétlése és kiegészítése az alak-

tannak s a mondattan elemei alkalmazva egyszerű mondatokon és gyakorlatokon, a minőket a tanulók francziául írják a tanító diktálta görög szöveg után. Gyakorlás a franczia társalgásban. Prózaírók s költők műveinek értelmezése. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 4.

6. *Számítan.* A tanultak ismétlése s a számítás-módszerek.

Heti óraszám: 4.

7. *Mértan.* Meghatározások. Egyszerűbb mértani idomok alaprajza azok gyakorlati fölmérésével. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 1.

8. *Természetrájsz.* A II. osztály anyagának ismétlése s kibővítése. a) A növénytanból: az alak rész (*μορφολογία*), a Linné-rendszer, és az általános rész, a sejttan (*τὸ φυσικόν*). b) Az állattanból: a physiologia s anthropologia elemei. Állatrendszerek. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 2.

9. *Természettan.* Alapvonalaiban. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 2.

10. *Rájsz.* Szabad idomrájzolás egyszerű gipszmintákról. Az emberi test. A fényárnyékolás alaptörvényei. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 3.

11. *Testgyakorlat.* --- --- --- --- --- Heti óraszám: 2.

Összesen heti óraszám: 34.

IV. osztály.

1. *Hellén nyelv.* Xenophon Hellenika-ja s Apomnemoneumata-jából szemelvények; Isokratestól: *πρὸς Νικοκλέα, Νικοκλῆς, εὐαγόρας*; Lysiatól: *Ἐπιτάφιος*. Lukianos terjedelmesebb párbeszédei közül pl. *Χάρις, Νευρομαντεία* v. *Κατάπλους* olvasása. Xenophon Anabasis-ából a IV—VI. könyv. Az alak- és mondattan gyakorlati alkalmazása.

Heti óraszám: 8.

Otthon készített föladatok és fejtegetések átvizsgálása.

Heti óraszám: 2.

2. *Vallásstan.* Keresztény erkölcsstan. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 1.

3. *Földrajz.* Amerika s Ausztrália. Az egész földrajz átnézete. Térképrájzolás. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 2.

4. *Történelem.* A hellén nép történetének folytatása a rómaiak által való meghódításáig. A rómaiak története. A byzanczi birodalom története Justinianus uralkodásának végéig. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 3.

5. *Francia nyelv.* A mondattan folytatása, írásbeli gyakorlatok. Gyakorlás a franczia társalgásban. Francia művek magyarázata. Voltaire Charles XII. vagy Fénélon Télémaque-jának olvasása.

Heti óraszám: 5.

6. *Számítan.* Elméleti számítan. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 5.

7. *Mértan.* Síkmértan. Alapfogalmak és meghatározások. Egyenes vonal. Sík. Kör. Szögek. Párhuzamosok. Egyenes vonalú idomok. Háromszögek egyenlősége. Egyenlőtlenségi viszonyok. A függőleges és a ferde

6. *Mértan*. Síkmértan. A mértani területek mérése. Derékszög mérése. Egyenesvonalú idomok átalakítása derékszögekké s azok mérése. Különbféle alkalmazások. Négyyszögek s derékszögű idomok közötti egyenlőség. Számítási alkalmazás. Arányok és analógiák. Hasonlóság. Számítási alkalmazás. Szabályos sokszögek. A kör mérése. A megközelítőleg szám megtalálása. Szögek mérése. Számítási alkalmazás.

Az algebra alkalmazása a geometriában. ... Heti óraszám: 3.

7. *Algebra*. Ismétlés után I. fokú egyenletek, egyenlet-rendszerek, a tört vagy negatív kitevőjű hatványok törvényei, a gyökök közös többsége és közös osztója, a haladványok és logaritmikusok.

Heti óraszám: 3.

8. *Természettörténelem*. Növény- és állattani földrajz; az ipar és kereskedelem tekintetében hasznos növények és állatok bővebb tárgyalása.

Heti óraszám: 2.

9. *Rajz*. Fejek alaprajza minták után. A prooptika elemei. Mértani alaprajzolás. ... Heti óraszám: 3.

10. *Testgyakorlat*. ... Heti óraszám: 2.

Összesen heti óraszám: 35.

VI. osztály.

1. *Hellén nyelv*. Thukydidesből a bevezetés s a nehezebb történeti részletek, mint a halálvesz, a sicíliai események stb. s azonkívül a néphez intézett beszédek. Platontól: Apologia, Kritón, Euthyphrón. Demosthenestől (a II. félévben): az ölynthosi s Fülöp elleni beszédek. Az Ilias egész éven át kétszer hetenkint. Olvasás Herodotosból.

Heti óraszám: 10.

2. *Történelem*. Az újabb kor történetének folytatása a francia forradalomig s azzal együtt a művészet és művelődés tanítása az újjászületéstől (*ἀναγέννησις*) a XVIII. század végeig.

Heti óraszám: 3.

3. *Francia nyelv*. A nyelvtan folytatása francziául. — Olvasmány: Bossuet (Oraisons funébres), Rousseau (Oeuvres lyriques), egy tragédia Racine-től (Athalie, Iphigenie) vagy Corneille-től (Cinna, Polyucte).

Heti óraszám: 4.

4. *Rajzoló mértan*. Stereometria. ... Heti óraszám: 4.

5. *Algebra*. A határozatlan I. fokú egyenletek megfejtése s a többi rész végig ... Heti óraszám: 3.

6. *Természettan*. A testek általános tulajdonságai. Erők és mozgás. Nehézség. A szilárd, folyékony és légnemű testek. A hő (s azzal együtt a meteorologia). ... Heti óraszám: 3.

7. *Chemia és ásványtan*. Általános része a chemiának; chemiai

tünetmények és azok törvényei. Különös rész; ásványnevek s azok vegyfitése. Gyakorlatok. — Az ásványtanból: Az ásványok chemiai s physikai tulajdonságai. A jegecztan elemei. A főbb ásványok tulajdonságai a chemiai kapcsolatokban (vegyületekben). Heti óraszám: 3.

8. *Rajz.* Szabad alaprajzolás régi szobormű-minták után. Mértani rajz. Heti óraszám: 2.

9. *Fegyvergyakorlat.* Heti óraszám: 2.

Összesen heti óraszám: 34.

VII. osztály.

1. *Hellén nyelv.* Sophokles vagy Euripides egy drámájának s Thukydides még nem tárgyalt beszédeinek (a néphez = *δημηγοριαί*) fejtegetése. Homeros Ilias-a s Odysseia-jából nem tanult énekeknek s Plutarchos párhuzamos életrajzainak olvasása. Heti óraszám: 6.

Házi föladatok s dolgozatok megvizsgálása. Heti óraszám: 2.

2. *Földrajz.* Kosmographia. Bevezetés. A föld. A nap. A föld forgása a nap körül. A hold. A bolygók. Az üstökösök s hulló csillagok Az állócsillagokról különösen. Naptár. Heti óraszám: 2.

3. *Történelem.* Európa története a francia forradalomtól a legújabb időkig, a görög fölkelés részletesebb tárgyalásával.

Heti óraszám: 2.

4. *Számтан.* Az elméleti számтан ismétlése. Heti óraszám: 3.

5. *Francia nyelv.* Verstan; prózaírók és költők olvasása: *Boileau, Lafontaine* (Fables), *Molière* (Avare, Misanthrope), *Villemain* (Cours de littérature du dix-huitième siècle), *Guizot* (Histoire de la revolution d'Angleterre), *A. Chenier* (La jeune captive, La Tarentine), *V. Hugo* (Odes. Les orientales). Heti óraszám: 4.

6. *Rajzoló mértan.* A geometria főbb részeinek ismétlése. Görbék: ellipsis, hyperbola, parabola, csigatekerület (*éλιξ*). Heti óraszám: 3.

7. *Algebra.* Ismétlés a számтан ismétlésével együtt.

8. *Leíró mértan.* Cél. Az előadások módszere. Az egyenes pontjainak meghatározása. Az egyenes vonalak alapfeladatai. Különböző határokkal jelölt síkok. Segédvonalak. Függőleges egyenesek és síkok. Egyenesek és síkok szögei. Háromszögekre vonatkozó föladatok.

Heti óraszám: 2.

9. *Természettan.* Delejesség. Villanyosság. Az akustika s optika mathem. alkalmazással. Heti óraszám: 3.

10. *Chemia s Ásványtan.* Chemia; a szervtelen rész folytatása. A fémek főbbjei s azok összeköttetései. Gyakorlatok az elemzésben. Az ásványtan folytatása. Heti óraszám: 3.

11. *Rajz.* Heti óraszám: 1.

12. *Fegyvergyakorlat.* Heti óraszám: 2.

Összesen heti óraszám: 33.

* * *

A *Λύκειον* III. oszt. végbizonyítványa épen olyan értékű, mint a hellén iskoláké; a VII. oszt. végbizonyítványa is megadja mindazon jogokat, a miket a gymnasiumé, kivéve, hogy nem lehet vele beiratkozni az egyetem (*πανεπιστήμιον*) philosophiai iskolájának philologiai ágára, sem a jog- és vallástudományi iskolájába.

A ki gymnasiumba akar áttérni, annak épen azon osztályba lehet ugyan beiratkozni, melybe a *Λύκειον*-ban jogosított volna, de előbb az alsóbb osztályok hellén és latin nyelvi anyagából sikeres vizsgálatot kell állnia.

A *Λύκειον* igazgatója 500 drachmát húz havonként fizetésül. Ilyenné kinevezhető az, a kinek a természettanból vagy mennyiségtanból bölcseltdoktori oklevele, vagy külföldi külön iskolától a természettani vagy mennyiségtani tudományok valamely ágára képesítése van s mint tanár a felsőbb mennyiségtani vagy természettani tudományokat tanította a nemzeti egyetemen, vagy pedig három évig a katonai vagy tengerészeti iskolában [1886. okt. 6. kormánytanácsi rendelet.]; továbbá olyan is, a ki mint gymnasiumi igazgató öt évig működött [1889. júl. 26. kormánytanácsi rendelet.].

A hellén iskolák s gymnasiumok első szervezetével együtt azok tanítás-tervét is bemutatam már. Az azonban az újabb időkben néhány módosítást szenvedett, első ízben 1884-ben, majd 1885-ben s végre 1886-ban is. Attól fogva 1893-ig változás nem következett be a tervezet illetőleg. Amaz utolsó módosítás alapján csak az egyes osztályok tárgyainak heti óraszámukkal való táblás kimutatását adom ugyan, mert az nagyjában mégis csak megegyez az 1836. évi szervezettel vagy némely részben a *Βαρβάκειον* tárgyainak tanítás-tervével: mégis szükségesnek tartok néhány, a főbb tárgyakat illető változtatásról is számot adni, hogy a fejlődésről s a mai állapotról az érdeklődők helyes fogalmat alkothassanak maguknak.

Az egyes tárgyak, osztályok s heti órák száma szerint:

T a n t á r g y a k	Hellen isk.			Gymnasium				Összesen
	I.	II.	III.	I.	II.	III.	IV.	
1. Hellén nyelv	12	11	11	12	12	12	12	82
Vallástan	2	2	2	2	2	1	—	11
Mennyiségtan	4	3	3	3	4	4	3	24
Természetrájz	2	2	2	2	—	—	—	8
5. Földrajz	—	2	2	—	—	—	—	4
Történelem	2	2	3	3	3	3	3	19
Kísérleti természettan	—	—	—	—	—	3	3	6
Kosmographia	—	—	—	—	—	—	2	2
Latin nyelv	—	—	3	3	4	4	4	18
10. Francia nyelv	—	3	2	3	3	3	3	17
Természetrájz	—	—	—	2	2	—	—	4
Bölcselettan	—	—	—	—	—	1	1	2
Szépírás és rajz (III-tól csak szépírás)	3	2	1	—	—	—	—	6
Testgyakorlat (VI-VII. kat. gyakorlatok)	3	3	3	3	3	3	3	21
	28	30	32	33	33	34	34	

A hellén nyelv itt is, mint minden tervben első helyen áll. A hellén iskolai I. osztály anyaga: Válogatott darabok magyarázása a) Aisopos meséiből, b) Apollodoros „Bibliotheka”-jából, c) Plutarchos „Apoptegmatá”-iból, d) Diogenes Laertes életrajzaiból stb, mint a Βαρβάρειον-ban.

Heti óraszám: 8.

Újabb hellén prózaírók és költők műveinek olvasása.* A tanultak bővítése. Az irodalmi nyelv kifejezőmódjainak gyűjtése és összekapcsolása szóval és a táblán. Költemények betanulása és szavalása.

Heti óraszám: 4.

A II. osztályé: Xenophon Anabasisából kiszemelt részek (mennyiségre 40 oldal) magyarázata. Minden szó jelentésének, minden mondat és minden szakasz értelmének fejtegetése. Nyelvtan. Az alaktan ismétlése, azután elemzés és szófejtés; a mondatban elemi szabályai. Helyesírási gyakorlatok. --- --- --- --- --- Heti óraszám: 9.

Újabb görög prózaírók és költők olvasása. — A grammatikai szabályok alkalmazása a régi s a mostani irodalmi nyelv alaktanában levő

* Mind ezen, mind a többi osztály új-görög olvasmányait az 1884. június 23-diki min. rend. részletezi.

különbségek kimutatására. Egyszerű leírása valamely tárgyalt új-görög darab kivonatának otthon a tanító kijelölése szerint. Költemények betanulása és szavalása. --- --- --- Heti óraszám: 2.

III. osztály. Kiszemelt részek tárgyalása a Kyropaideia-ból, Plutarchos Életrajzaiból a Themistoklesé vagy Aristeidesé. (Mennyiség 40 oldal a Teubner-féle szövegkiadás szerint.) Grammatika ismétlése, szófejtés terjedelmesen, a mondattan elemei. Helyesírási gyakorlatok s egyszerű föladatok. --- --- --- Heti óraszám: 9.

Újabb görög költők és prózaírók olvasása. — Az ismeretek kiterjesztése, a grammatikai szabályok alkalmazása, mint a II. osztályban. Költemények betanulása és szavalása. --- --- --- Heti óraszám: 2.

A gymn. *I. osztályban*: Xenophon, Isokrates, Lysias, Lukianos. — Xen. 'Apomnemoneumata'. — A II. félévben: Isokr. *πρὸς Νικοκλέα, Νικοκλήε, Ἀρχίδαμος, περὶ εἰρήνης, Ἐδαγόρας, Πλαταικός*, Lysias-tól: *κατὰ Ἐρατοσθένους, Δήμου καταλύσεως ἀπολογία, ὑπὲρ Μαντιθέου, κατὰ Νικομάχου, ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων, κατὰ Ἀγοράτου περὶ τοῦ ἄδυνάτου*. (Mennyiségre nem kevesebb 80 oldalnál a Teubner-féle szövegkiadás szerint.) — Xenophon Anabasisának, Lukianos halotti párbeszédeinek, az *Ἐνὸπνιον Χίρων* vagy az *Ἐπισκοποῦντες* olvasása. A grammatika alkalmazása. Mondattan alkalmazva.

Heti óraszám: 10.

Föladatok és fejtegetések. --- --- --- Heti óraszám: 2.

II. osztály. Írók: Thukydides, Lykurgos, Isokrates, Homeros, Arrianos, Lukianos. — Thuk.-ból: tisztán történeti részek. — Isokr.-ból: *Πανηγυρικός, Ἀρεοπαγαικός*. — Lykurgos Leokrates elleni beszéde. — Homeros Odysseia-ja a II. félévben hetenkint háromszor. (Mennyiség 90 oldal.) Arrianos N. Sándor hadjárata; Lukianostól Demonax, Anacharsis, Timon és Nigrinos életrajza. Az alak- és mondattan alkalmazása. A mondattan folytatása és befejezése az I. osztályban tanult rész ismétlésével. A görög irodalomtörténet elemei. --- --- --- Heti óraszám: 10.

Házi föladatok. A tanár a társalgásban használatos mondatokat diktál s azokat a tanulók egyenest régi görögre írják át.

III. osztály. Írók: Thukydides, Demosthenes, Platon, Homeros, Herodotos. — Thuk.-ból: a népnek tartott beszédek (*δημηγορίαί*). — Dem.-tól: az olynthosi beszédek s a Philippikák, a koszorúról. Chersonesosról, békéről s a Leptines elleni beszéd. — Platontól: Apologia, Kriton, Laches, Charmides. — Homeros Iliasa. (Mennyiség legalább 100 oldal.) — Herodotosból szemelvények. — A görög irodalomtörténet elemei. --- --- --- Heti óraszám: 10.

Föladatok s azok megfejtése otthon. Görög író egyszerű a tanártól körülírva diktált szövegének közvetlen átírása a tanulóktól a régi nyelvre. --- --- --- --- --- --- --- Heti óraszám: 2.

IV. osztály. Írók: Thukydides, Platon, Sophokles, Euripides, Theokritos, Homeros, Plutarchos. — Thuk.-ból: a halotti beszéd. — Platon: Gorgias és Protagoras. — Az egész éven át hetenkint kétszer dráma (két Sophokleszi vagy egy Sophokleszi, egy Euripidesi). — Theokritostól idyllek válogatva. — Az Ilias és Odysseia nem olvasott énekei s Plutarchos párhuzamos Életrajzai. A görög irodalomtörténet elemei.

Heti óraszám: 10.

Gyakorlatok mint az előbbi osztályban. — Heti óraszám: 2.

A hellén nemzeti érzésnek s a régiség tiszteletben tartásának megvilágítására érdekesnek tartom itt közölni *Christopulos* vall. és közokt. minister 1857. aug. 12-dikén kelt rendeletét:

„Az írásbeli gyakorlatok a legfőbb s egyedül biztos eszköz valamely nyelv teljes elsajátítására. Írás nélkül elenyésznek mind a szárnyas mondások (*ἔπεα πτερόεντα*), pusztá elméletek, ez az elvont (*ἄπρακτον*) és lelketlen munka. Ha azonban így áll a dolog általában minden nyelvvel, sokkal inkább a mi őseinkével, azzal a szövevényesséssel (*πολυπλόχου*), a leggazdagabbal (*πλουσιωτάτης*) és legkiképzettebbel (*σοφωτάτης*). Ezt tudva, a mi uralkodónk is igen nagy jelentőséget tulajdonított az írásbeli gyakorlatoknak, midőn azok alakjára és módjára nézve a 1836. évi törvény különböző fejezeteit szentesítette.

Itt idézi ama rendelet idevágó pontjait, melyek végrehajtását — úgymond — szerencsétlenül elhanyagolták. A tanárok nem fordítanak elég gondot a gyakorlatok javítására. Kötelességükké teszi az igazgatóknak, ügyeljenek, hogy a tanárok betüszierint alkalmazkodjanak a rendelkezéshez, irassanak hellén dolgozatot minden héten, vigyék haza s nyugalmasan igazítsák ki mind, vagy — ha a tanulók száma túlságos — legalább legnagyobb részüket válogatva, az előadás óráján tegyék meg mindegyikre észrevételüket, illesztessék rájuk a tanulókkal a grammatikai szabályokat s így tanítsák őket a szép hellén beszéd művészetére (*τὴν τῆς ἑλληνικῆς καλλιπειίας τέχνην*). A rendelet végrehajtásának s az által a fokozatos haladásnak biztosítékául küldje el minden hat héten a ministeriumnak minden osztály hellén gyakorlatai közül azokat, melyek a tanártól a három legelső fokozatot kapták.

„Nálunk a hellén” — folytatja — „nem csupán az a régi nyelv, melyet minden művelt embernek hasznos ismernie; önönmagunk nyelve, a melynek minden előtt illik, hogy birtokosai legyünk; a mi kincsünk, nagy és legyőzhetetlen alapja a mi nemzetiségünk. Minthogy egy francia vagy német gymnasiumból kikerült ifjak tisztán és szépen (*χαριέντως*) írnak nyelvükön a nélkül, hogy szükségük volna még tovább az egyetemeken való tanulására is, úgy a mi ifjaink is, a kik gymnasiumainkból kikerülnek, illik, hogy szabatosan és ékesen írjanak a hellén nyelven, a mely egyedüli mód a társalgás kiterjesztésére és szabályozására. Ezért a

mi uralkodónk gondja, a kormány fáradozásai, a tanítók buzgalma nem hiányzottak soha a régi hellén nyelv után való törekvése nézve, épen azon célból adtak mindenkor elsőséget gymnasiumainkban a hellén tudományok tanításának. Hanem ama nehézséggel szemben, melylyel a hellén nyelv mélyreható megtanulása jár, másrésről az annak ismeretéből ránk háramló kiszámíthatatlan haszonért tartozunk mindnyájan szüntelenül sokszorozni tevékenységünket. De különösen maguk a hellén nyelv tanárai működhetnek e cél elérésére, ha utánozván a nemzet régibb tanítóit, folytonosan s egyszersmind buzgón gyakorolják tanítványaikat a hellénül való írásban.

* * *

Latin nyelv. 1) *Hellén iskola. III. osztály.* Olvasás, írás, az olvasmányból mondatok értelmezése. A nyelvtanból alaktan a szabálytalan igék kivételével. — 2) *Gymnasium. I. osztály.* Cornelius Neposból szemelvények értelmezése. (Mennyiségre nézve legalább is húsz oldal a Teubner-kiadás szerint.) Nyelvtan a szófajtéstanig. Írásbeli gyakorlatok. Szavak és mondatok betanulása. *II. osztály.* Cæsar *bellum Gallicum*-a és *civilé-je*, a II. félévben Phaidros is. (Mennyiség 25 oldal.) Nyelvtani ismétlés. Szófajtéstan, prosodia, a mondattanból az esettan. — *III. osztály.* Írók: Livius, Sallustius, Cicero, Ovidius. — Liviusból: I—VI. és XXI—XXVI. kötet. Sallustiusból: a *bellum Catilinarium*. Ciceróból: *in Catilinam* I. és II., *in Verrem* IV. s. *de signis, pro Sulla, de lege Manilia, pro Archia poeta*. — Ovidius *Metamorphosis*-aiból szemelvények a II. félévben. (Mennyiség legalább 40 oldal.) Mondattan folytatása és befejezése, a II. osztályban tanult rész ismétlésével. Írásbeli gyakorlatok. — *IV. Osztály.* Írók: Cicero, Tacitus, Vergilius, Horatius. Ciceróból: *pro Sestio, Philippicæ* I. II., *pro Milone, pro Murena, pro Ligario*. Tacitustól: *Vita Agricolæ*. — Vergiliusból: *Aeneis* (*Aivezés*). — Horatiusból válogatott ódák. (Mennyiség legalább 50 oldal.) Olvasás. Lhomond *De viris illustribus urbis Romæ* című művéből. Főlatatok.

F) Beírás és vizsgálatok.

(Az 1891. évi április 12-ikén kelt min. rendelet s az április 14-én kibocsátott útmutató rendelkezések nyomán.)

1. Gymnasiumok.

a) Beírás és vizsgálatok.

1. §. A beírás szept. 1—20. tart, azontúl a hó végeig csak olyanok írhatók be, a kik késedelmüket kellőképen igazolják; mulasztásaik azonban a júniusi vizsgálatoknál a 44. §. szerint számítódnak be.

2. §. Szept. 30-dikán túl csak a következő esetekben engedhető meg a fölvétel: a) valamely osztály vagy az egész gymnasium megszűnése esetén, b) ha valamely tanulót egész iskolai évre kizárnak valamely gymnasiumból; de ez esetben nem vehető föl ugyanazon város más gymnasiumába, c) betegség esetén, a mit két orvos esküvel bizonyít az I. fokú bíróság előtt (*ἐνώπιον τοῦ πρωτοδικείου*) vagyis a gymnasiumi szék előtt, vagy ha ilyen nincs, a békebíróság előtt, d) a katonai vagy állami hivatalt viselő szülők vagy gyámok áthelyezése esetén; ezt a viszonyt azonban tanuló és áthelyezett között a gymn. igazgatója saját hitelével erősíti. A két utóbbi esetben azonban a miniszterium adja meg az engedélyt a beírásra, a dolognak a hivatalos lapban való közzététele által a két orvos bizonyításának vagy az igazgató hiteles tanúságának megemlékezésével. Az átiratkozás minden esetében tartozik a tanuló bizonyítványt hozni magával az igazgatótól s az iskolalátogatásról a tanulás kezdetétől az átirás idejéig, melyben az okot is megjelöli, a mi miatt a bizonyítványt kiadja.

3. §. Ha valamely osztályba már 45 tanuló iratkozott be s a városban másik gymnasium is van, az igazgató megszakítja a beírást addig, míg abban is betelik az illető szám s erről való hivatalos értesülése után, vagy ha nincs másik gymnasium, elfogadja ugyan a jelentkezőket a jelzett számon fölül is, de az osztály részekre (*τμήματα*) osztását illetőleg fölterjesztést tesz a miniszteriumhoz.

4. §. A fölvételi vizsgálatok (*αἱ εἰσθητικοὶ ἐξετάσεις*) az I. osztályba, s a rendes vizsgálatok (*αἱ κατατακτήριοι ἐξετάσεις*) szept. 20-ig tartanak. Ez a határidő a tanártestület megállapodásához képest a hó végeig is terjedhet.* A fölvételi vizsgálatra jelentkezőket megvizsgálják a hellén nyelvből és mennyiségtanból írásbelileg, azonkívül dolgoznak ki valamely rövid elbeszélést a vizsgáló tanár előleges elbeszélése után; szóbelileg minden tárgyra kiterjed a vizsgálat. A rendes vizsgálatra jelentkezők mind írásbeli, mind szóbeli vizsgálatot minden tárgyból tesznek.

6. §.** Szeptemberben tesznek végző vagy fölléptető vizsgálatot (*ἡ ἀπολυτήριος ἢ προβιβαστήριος ἐξέταση*) a tanári szék határozata alapján, a) a kik eléggé igazolt ok vagy b) a kik orvosi esküvel bizonyított betegség folytán zárattak ki a júniusi vizsgálatokról.

* *Fölvételi vizsgálatot* az tesz, a ki hellén iskolából gymnasiumba, *rendest*, a kik valamely magánintézetből jönnek vagy magán úton végeztek egy vagy több osztályt s képességükhöz képest valamely osztályba való sorozásukat kívánják. *Végző vizsgálat* a gymnasiumnál a mi érettséginknek felel meg, a *fölléptető* pedig az osztály-vizsgálatunknak.

** Az 5. § lényegtelen, valamint a többi mellőzött § is.

A kinek szeptemberre megengedték a vizsgálatot, de nem jelen meg rajta, a tanári szék határozata alapján megvizsgálható júniusban; de ha akkor sem jelen meg, ismételnie kell az osztályt. Ha a szeptemberi vizsgálaton valaki egy tárgyból — a hellén nyelvet kivéve — megbukik is, azért a tanártestület határozatára följebb léphet.

7. §. A tanítás szept. közepén, vagy a hol a vizsgálatok miatt lehetetlen, szept. végén kezdődik.

8. §. A tanulók téli vizsgálatai a gymn. három alsóbb osztályában csak írásbeliek s kezdődnek és tartatnak a sajtevés hetében (*ἐν τῆς ἑβδομάδος τῆς τυροφάγου* = a quinquagesima hete, húshagyó hete). Megelőzőleg tíz napon át ismétlés tartandó. A vizsgálat tárgya az egész évi anyagnak a fele. Az eljárás olyan, mint a júniusi vizsgálatoknál, csak hogy a féléviek csak írásbeliek s versenyként folynak a tanító s egy vagy két igazgatótól kijelölt tanár fölügyeletével.

Mindegyik tárgyból megállapítják a középfokozatot az írásbeli vizsgálatokból összevetve a havi vizsgálatok fokozataival s bejegyzik még a II. félév első hetén belül egy erre való jegyzékbe. Az egyes fokok alá írják az I. félévi mulasztások számát.

A ki a téli vizsgálaton meg nem jelen, elmaradásának kellő igazolása után a II. félév első tíz napján belül új határidőt kap vizsgálatra; a ki azonban ekkor is elmarad, vagy pedig már az elsőről elmaradását sem képes igazolni, kizáratik a júniusi vizsgálatokból s ha szeptemberben vizsgálatot áll, a szerint nyeri minősítését.

9. §. A fölléptető s végző (tulajdonképen elbocsátó) vizsgálatok rendszeren júniusban vannak és pedig előbb a fölléptetők. — A melyik gymnasiumban a vizsgálandók száma százon túl nem terjed, június utolsó tíz napján kezdődnek a vizsgálatok, a hol százon fölül, de 150-en alul vannak, ott június második tíz napján; a hol pedig a 150-et is meghaladja, június első tíz napján.

(Arad.)

(Folytatjuk.)

CSERÉP JÓZSEF.